

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

15 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski (sprawozdawca)

SSN Mariusz Załucki

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej L.B. i E.J. oraz skargi kasacyjnej
Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 30 grudnia 2021 r., I ACa 255/20,
w sprawie z powództwa L.B. i E.J.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

I. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I oraz III i sprawę w tej części przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego,

II. oddala skargę kasacyjną pozwanego Bank spółki akcyjnej w W.,

III. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz L.B. i E.J. po 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Maciej Kowalski Krzysztof Grzesiowski Mariusz Załucki

(a.z.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny z 17 lutego 2010 r. zawarta przez powodów L.B. i E.J. z poprzednikiem prawnym pozwanego Bank spółką akcyjną w W. jest nieważna i zasądził od pozwanego rzecz powodów 75 328,71 zł oraz 43 568.90 franków szwajcarskich (CHF) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwot 75 328,71 zł oraz 29 020,82 CHF od 1 lipca 2017 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 14 548,08 CHF od 3 października 2019 r. do dnia zapłaty i dalej idące powództwo oddalił.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodów i poprzednika prawnego pozwanego łączyła umowa kredytu hipotecznego zawarta 17 lutego 2010 r., na mocy której bank udzielił powodom kredytu w wysokości 345 000 zł. Kwota ta miała być przeliczona na CHF na podstawie kursu kupna waluty CHF z tabeli kursowej banku z dnia i godziny uruchomienia kredytu. Raty kapitałowo - odsetkowe miały być spłacane w złotych po uprzednim przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej banku obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

W dniu 20 marca 2013 r. strony zawarły aneks do ww. umowy, zgodnie z którym kredyt miał być spłacany w CHF.

Od zawarcia umowy do 3 maja 2017 r. powodowie zapłacili na rzecz pozwanego 75 328,71 zł oraz 29 020,82 CHF tytułem spłaty kredytu, a od 4 maja 2017 r. do 3 lipca 2019 r. 14 548,08 CHF.

Pismem z 19 czerwca 2017 r., doręczonym 23 czerwca 2017 r., powodowie wezwali pozwanego do zapłaty bliżej określonych kwot. Wezwanie to pozostało bezskuteczne.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji pozwanego, wyrokiem z 30 grudnia 2021 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w punkcie pierwszym częściowo

w ten sposób, że oddalił powództwo o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 75 328,71 zł od 1 lipca 2017 r. do 14 grudnia 2021 r., od kwoty 29 020,82 CHF od 1 lipca 2017 r. do 14 grudnia 2021 r. oraz od kwoty 14 548,08 CHF od października 2019 r. do 14 grudnia 2021 r. (pkt I.); oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie (pkt II.); zasądził od pozwanego na rzecz powodów 8 100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt III.).

W uzasadnieniu wskazał, że podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, i dodatkowo ustalił, że sporne postanowienia waloryzacyjne nie były indywidualnie uzgodnione między stronami, oraz że pozwany nie wypełnił w należyty sposób obowiązków informacyjnych wobec powodów (konsumentów); nie uświadomił im rzeczywistej skali ryzyka jakie na siebie przyjmują, zawierając umowę kredytu waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego co do nieważności umowy kredytowej z uwagi na brak oznaczenia świadczenia, jej sprzeczność z właściwością stosunku zobowiązaniowego oraz art. 69 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”) i art. 353¹ k.c.

Mając na względzie, że powodowie działali jako konsumenci, a sporne postanowienia nie były z nimi indywidualnie uzgodnione, a przy tym nie zostały wyrażone w sposób jednoznaczny prostym i zrozumiałym językiem przyjął, że zawarte w umowie kredytu klauzule waloryzacyjne kształtowały prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały ich interesy i w konsekwencji uznał je za niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.). Stwierdzając, że po stronie powodów zachodzi interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności spornej umowy, a przy tym, że są oni w pełni świadomi skutków takiego orzeczenia oraz oceniając, że postanowienia waloryzacyjne dotyczą głównego przedmiotu umowy – wpływają w sposób istotny na treść obowiązków kredytobiorców, Sąd drugiej instancji przyjął, że nie ma podstaw do utrzymania umowy kredytowej w mocy po usunięciu z niej klauzul abuzywnych.

W opinii Sądu Apelacyjnego nieważność umowy nie powinna być wiązana wyłącznie z postanowieniami wprowadzającymi mechanizm indeksacji, ale również

z połączonymi z nimi postanowieniami, które obciążały powodów w całości ryzykiem kursowym i tym samym mają także charakter abuzywny.

Sąd drugiej instancji przyjął, że wobec nieważności umowy kredytu, dla ostatecznego rozliczenia stron zastosowanie znajdowały przepisy art. 410 § 1 i 2 w zw. z art. 405 k.c. Wysokość kwot wpłaconych przez powodów na poczet umowy kredytu nie budziła wątpliwości, zatem roszczenie w tym zakresie zasługiwało na uwzględnienie. Kredytobiorcy mogą żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. W okolicznościach badanej sprawy nastąpiło to z datą złożenia przez powodów jednoznacznego oświadczenia co do braku potwierdzenia spornych klauzul oraz żądania stwierdzenia nieważności umowy, kiedy to powodowie, po stosownym pouczeniu Sądu oświadczyli też, że są świadomi poniesienia finansowych skutków tej decyzji. Powyższe oświadczenie należy potraktować jako postawienie wierzytelności powodów w stan wymagalności, co nastąpiło na rozprawie apelacyjnej 15 grudnia 2021 r. W konsekwencji Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżone orzeczenie i zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie od przyznanej kwoty głównej od 15 grudnia 2021 r.

Pozwany zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną w części, tj. co do pkt II. i III. zarzucając naruszenie: 1) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”); 2) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13; 3) art. 385¹ § 1 w zw. z 385² k.c.; 4) art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z 385² k.c.; 5) art. 385¹ § 1 k.c.; 6) art. 385¹ § 1 k.c.; 7) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 1 i art. 3 ust. 3 dyrektywy 93/13 w zw. z przepisami załącznika do Dyrektywy 93/13: ust. 1 lit. j oraz lit. l, oraz ust. 2 lit. c, tiret pierwszy i drugi, oraz ust. 3; 8) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i 32 ust. 1 Konstytucji; 9) art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 56 k.c.; 10) art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 354 § 1 k.c.; 11) art. 56 k.c.; 12) art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr.bank. w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniającej ustawę Prawo bankowe (dalej: ustawa antyspreadowa”); 13) art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; 14) art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (dalej: „pr. weksl”); 15) art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku

Polskim (dalej: „ustawa o NBP”) w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; 16) art. 189 k.p.c.; 17) art. 405, art. 410 § 2 i 409 k.c.

Wniósł o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części oraz o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części oraz o orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji w całości przez uwzględnienie apelacji pozwanego i oddalenie powództwa w całości.

Powodowie zaskarżyli powyższy wyrok w części, tj. co do pkt I., zarzucając naruszenie: 1) art. 481 § 1 w zw. z art. 455 oraz art. 476 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 385¹ k.c.; 2) art. 2 i art. 76 Konstytucji oraz art. 12 i art. 169 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej w zw. z art. 38 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 385¹ k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13.

Wnieśli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie w zaskarżonej części, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej pozwanego okazały się chybione, w konsekwencji jego skarga podlegała oddaleniu.

Za bezzasadne należy uznać zarzuty naruszenia prawa materialnego, które mimo różnego ujęcia, sprowadzają się w zasadzie do kwestionowania uznania przez Sąd Apelacyjny, iż sporne postanowienia przeliczeniowe zawarte w umowie kredytu mają charakter abuzywny.

Oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwała SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, Nr 1, poz. 2), a nie z chwili zamknięcia rozprawy

(art. 316 § 1 k.p.c.). W konsekwencji zarzuty pozwanego oparte na twierdzeniu, że Sąd Apelacyjny pominął przy ocenie abuzywności spornych klauzul okoliczności takie jak np. sposób wykonania umowy czy zawarcie aneksu z 20 marca 2013 r. nie mogły odnieść skutku.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, zawarcie aneksu do umowy, umożliwiającego kredytobiorcom zmianę sposobu spłaty kredytu na spłatę w walucie kredytu (CHF) oraz dodanie do umowy informacji o sposobie ustalania przez bank kursów w tabeli kursów, nie sanuje niedozwolonego charakteru klauzuli ryzyka kursowego. Nadal bowiem umowa wiąże wysokość zobowiązania powodów z kursem walutowym. Nie można tego aneksu poczytywać również jako równoznacznego z wyrażeniem przez kredytobiorców świadomej zgody na dalsze obowiązywanie w umowie niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyrok SN z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Zapewnienie kredytobiorcom możliwości spłaty rat kredytu w walucie obcej (walucie indeksacji) nie uchyla abuzywności postanowienia dotyczącego spłaty rat kredytu w walucie krajowej, w wysokości zależnej od kursu waluty obcej określanego swobodnie przez bank (zob. wyrok SN z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23). Także w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej prezentowane jest stanowisko, że dołączenie do umowy zawartej z konsumentem dwóch alternatywnych warunków dotyczących wykonania tego samego obowiązku ciążącego na konsumentach, z których jeden jest nieuczciwy, a drugi zgodny z prawem, pozwala danemu przedsiębiorcy na spekulowanie, że przez brak informacji, nieuwagę lub niezrozumienie konsument wykona dane zobowiązanie zgodnie z warunkiem, który powoduje znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W związku z tym taki mechanizm umowny może sam w sobie mieć nieuczciwy charakter (zob. wyrok TSUE z 21 września 2023 r., C-139/22).

Wbrew wywodowi skarżącego, sporne postanowienia przewidujące dokonywanie przeliczeń w oparciu o kurs z tabeli kursowej banku nie stanowiło odwzorowania art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank.. Z regulacji tej wynika jedynie obowiązek banku ogłaszania w miejscu wykonywania czynności, w sposób ogólnie dostępny

(m.in.) stosowanych kursów walutowych co należy łączyć z art. 5 ust. 2 pkt 7 pr.bank., który przewiduje, że czynnościami bankowymi są również prowadzenie przez banki skupu i sprzedaży wartości dewizowych. Przepisy te określają ogólną kompetencję banków do sprzedaży walut i określania kursów walutowych i jest jasne, że art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. nie jest przepisem dyspozytywnym, który ma kształtować treść stosunku umowy kredytu, a w szczególności determinować kształt mechanizmu waloryzacyjnego w zakresie kursu walutowego miarodajnego dla przeliczeń, co dopiero pozwalałoby odwołać się do domniemania, że ów kształt był wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę i wyłączałoby kontrolę abuzywności zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. np. wyrok SN z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

Jednocześnie należy wskazać, że według art. 385¹ § 1 k.c. przesłankami stwierdzenia abuzywności klauzuli umownej są: brak indywidualnego uzgodnienia postanowienia umownego, jego sprzeczność z dobrymi obyczajami, rażące naruszenie interesów konsumenta. W przepisie tym zatem nie przewidziano uzależnienia orzeczenia w przedmiocie abuzywności od indywidualnych cech konsumenta, takich jak poziom jego wykształcenia lub zakres doświadczenia (zob. postanowienie SN z 7 lutego 2023 r., I CSK 4243/22).

Obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje trafne stanowisko, że klauzula indeksacyjna określa główne świadczenia stron. Za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Za takie uznawane są również postanowienia określane jako „klauzule ryzyka walutowego”, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. orzeczenia przytoczone w uzasadnieniu uchwały SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118, oraz wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in.; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak).

Postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają kontroli pod kątem ich abuzywności pod warunkiem, że zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). Takie rozwiązanie, wywodzące się z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, opiera się na założeniu, zgodnie z którym postanowienia określające główne świadczenia stron zazwyczaj odzwierciedlają rzeczywistą wolę konsumenta, gdyż do ich treści strony przywiązują z reguły największą wagę i zasada ochrony konsumenta musi ustąpić ogólnej zasadzie autonomii woli obowiązującej w prawie cywilnym. Wyłączenie spod kontroli nie może jednak obejmować postanowień nietransparentnych, gdyż w ich przypadku konsument nie ma możliwości łatwej oceny rozmiarów swojego świadczenia i jego relacji do rozmiarów świadczenia drugiej strony (zob. wyrok SN z 22 listopada 2023 r., II CSKP 184/23).

Z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśniono, że wymóg wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem nakazuje, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. wyroki SN: z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 149/24; z 6 grudnia 2024 r., II CSKP 827/23, i cytowane tam orzeczenia TSUE). Innymi słowy umowa musi zawierać takie postanowienia, które pozwalają ustalić treść stosunku zobowiązaniowego – w szczególności rozmiar przyszłego świadczenia konsumenta przy wykorzystaniu zobiektywizowanych kryteriów. Nie chodzi tu zatem wyłącznie o jednoznaczność językową umowy (zob. m.in. wyrok SN z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22, i tam powołane orzecznictwo).

Nie budzi wątpliwości, że sporna klauzula przeliczeniowa zamieszczona w umowie kredytu opisanych powyżej kryteriów nie spełniała – nie została ona bowiem jednoznacznie sformułowana. Pozwany nie dochował obowiązków informacyjnych względem powodów, a na podstawie przedmiotowej klauzuli mógł swobodnie (dowolnie) ustalić wysokość oddanej do dyspozycji powodów kwoty kredytu w CHF, a kredytobiorcy nie byli w stanie z góry oszacować kwoty, którą mieli

obowiązek świadczyć, skoro zasady przewalutowania określał jednostronnie bank (zob. np. wyrok SN z 21 marca 2025 r., II CSKP 62/24).

W orzecznictwie nie jest sporne, że art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że wymóg wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem oznacza, że w wypadku umów kredytowych instytucje finansowe muszą zapewnić kredytobiorcom informacje wystarczające do podjęcia przez nich świadomych i rozważnych decyzji. Wymóg ten oznacza, że warunki spłaty kredytu, muszą zostać zrozumiane przez konsumenta zarówno w aspekcie formalnym i gramatycznym, jak i w odniesieniu do ich konkretnego zakresu, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości wzrostu lub spadku wartości waluty obcej, w której kredyt został zaciągnięty, ale również oszacować - potencjalnie istotne - konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych. Do sądu krajowego należy dokonanie niezbędnych ustaleń w tym zakresie (zob. wyrok TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Podkreśla się przy tym, że swoista nierówność informacyjna stron, a w szczególności sytuacja, w której konsument dowiaduje się o poziomie zadłużenia ratalnego, już spłaconego w związku z podjęciem odpowiedniej sumy z jego rachunku jest nie do zaakceptowania w świetle art. 385¹ k.c. (zob. wyrok SN z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

W tym kontekście podnieść należy, że nie mogły odnieść skutku zarzuty pozwanego oparte na twierdzeniu, że zakwestionowane przez Sąd Apelacyjny postanowienia waloryzacyjne zostały wprowadzone do umowy kredytowej w drodze indywidualnych negocjacji. Stanowisko to jest sprzeczne z ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez sądy drugiej instancji, którymi to ustaleniami Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Uzupełniając dodać można także, że podobnie wbrew poczynionym ustaleniom faktycznym, uzasadniając podniesione w skardze zarzuty, skarżący prezentuje stanowisko, że powodowie zostali szczegółowo poinformowani o treści zawieranego stosunku prawnego oraz o wynikającym z niego ryzyku.

Sąd Apelacyjny trafnie ocenił jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe zawarte w spornej umowie pozwalające pozwanemu na arbitralne (dowolne) ustalanie kursu walutowego stanowiącego podstawę do określenia wysokości udostępnionej powodowi kwoty kredytu i wysokości poszczególnych rat.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych. Takie klauzule mają charakter abuzywny, bowiem kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów. Określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanego z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji, postanowienia takie są niedopuszczalne, a ich bezskuteczność może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. np. wyroki SN: z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22; z 12 grudnia 2023 r., II CSKP 1549/22).

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia. Wyeliminowanie z łączącej strony

umowy klauzul abuzywnych wymaga zatem oceny czy umowa ta w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Sąd Apelacyjny dokonał takiej oceny i jest ona zgodna z poglądami Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej prezentowanymi w tej materii.

Za niezasadne należy zatem uznać zarzuty pozwanego oparte na przekonaniu, że po usunięciu z umowy kredytu abuzywnych postanowień umownych, które nie wiążą powodów (konsumentów), możliwe jest wprowadzenie w ich miejsce innego mechanizmu określającego sposób ustalania kursu waluty obcej, dzięki czemu umowa bez przeszkód może nadal funkcjonować w obrocie oraz zmierzające do podważenia stanowiska przyjętego w zaskarżonym wyroku, że umowa jest nieważna. Bezzasadność zarzutów tego rodzaju wynika jednoznacznie z uchwały składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w której przyjęto m.in., że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W uchwale tej Sąd Najwyższy stwierdził ponadto, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Na podstawie art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

W konsekwencji żaden z przedstawianych przez pozwanego przepisów, zwłaszcza art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 354 § 1 k.c., art. 56 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 41 pr. weksl., art. 24 ust. 3 ustawy o NBP, nie może zostać uznany za możliwy do wykorzystania w celu określenia wiążącego strony kursu waluty obcej.

Uzupełniając dodać można, że powyższa uchwała potwierdziła wcześniejsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, czyli tzw. ustawy antyspreadowej, którą dodano ustęp 3 do art. 69 ustawy z dnia 29

sierpnia 1997 r. pr.bank., w żaden sposób nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu i ich konsekwencji na byt tych umów.

Bezzasadny jest także zarzut naruszenia art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c. Zarówno w przypadku, w którym dochodzi do uznania umowy kredytu za niewiążącą w całości (gdy po wyeliminowaniu z niej postanowień abuzywnych jej funkcjonowanie jest prawnie niemożliwe), jak i w przypadku, w którym umowa może w obrocie funkcjonować w pozostałym zakresie, świadczenia spełnione w wykonaniu nieważnej umowy lub na podstawie niedozwolonego postanowienia umowy stanowią świadczenia nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. (zob. np. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56, i wyroki SN: z 28 września 2022 r. II CSKP 412/22, i z 18 sierpnia 2022 r., II CSKP 387/22).

W judykaturze Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości możliwość stosowania powództwa z art. 189 k.p.c. w sprawach dotyczących kredytów frankowych (zob. np.: wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22). Tym samym zarzut, że Sąd Apelacyjny naruszył powyższą regulację nie znajduje uzasadnionych podstaw.

Zasadna okazała się natomiast skarga kasacyjna powodów co skutkowało uchyleniem wyroku Sądu Apelacyjnego we wskazanym w skardze zakresie.

Trafny jest zarzut naruszenia art. 481 § 1 k.c., przez błędną wykładnię i bezzasadne uznanie, że uprawnienie powodów do domagania się odsetek ustawowych za opóźnienie mogło powstać dopiero 15 grudnia 2021 r. Sąd Najwyższy nie podziela stanowiska Sądu odwoławczego co do ustalenia początku biegu terminu, od którego należy naliczać w rozpoznawanej sprawie odsetki.

Przypomnieć należy, że w odniesieniu do roszczeń z tytułu nienależnego świadczenia tradycyjnie w orzecznictwie uznaje się, że są to roszczenia bezterminowe (zob. np. uchwała SN z 6 marca 1991 r., III CZP 2/91, OSNC 1991, nr 7, poz. 93, oraz wyroki SN: z 17 grudnia 1976 r., III CRN 289/76; z 22 marca 2001 r., V CKN 769/00, OSNC 2001, nr 11, poz. 166; z 28 kwietnia 2004 r., V CK 461/03).

Faktem jest, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazywano, iż skuteczne skorzystanie przez stronę z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego wyłącza opóźnienie w spełnieniu tego świadczenia, co wyklucza dochodzenie odsetek należnych po dacie skutecznego podniesienia zarzutu zatrzymania (zob. wyroki SN: z 31 stycznia 2002 r., IV CKN 651/00; z 6 lutego 2015 r., II CSK 359/14, oraz postanowienie SN z 28 grudnia 2023 r., I CSK 6431/22).

W orzeczeniu z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, TSUE przyjął jednak, że artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że: stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą, w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez tego samego przedsiębiorcę tego prawa zatrzymania powoduje utratę przez rzeczonoego konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania zobowiązania umownego po tym, jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych jemu w wykonaniu tej umowy. Z orzeczenia tego wynika zatem, że nawet skuteczne skorzystanie przez bank z prawa zatrzymania nie może wywrzeć żadnego wpływu na naliczanie odsetek za opóźnienie, które rozpoczęło się wcześniej (zob. wyroki SN z 18 grudnia 2024 r., II CSKP 1486/22; z 29 kwietnia 2025 r., II CSKP 1138/24; postanowienia SN: z 10 października 2024 r., I CSK 4404/23; z 15 lutego 2024 r., I CSK 409/23)

W wyroku TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-140/22 przesądzono natomiast, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez

tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej – konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

W konsekwencji data wymagalności roszczenia konsumenta przeciwko przedsiębiorcy, a więc i rozpoczęcia biegu odsetek (art. 481 k.c.), nie jest uzależniona od złożenia oświadczenia co do związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem umownym, a zastosowanie prawa zatrzymania na rzecz banku nie skutkuje wstrzymaniem biegu należnych konsumentowi odsetek za opóźnienie.

Wszelkie świadczenia, które konsument spełnił na podstawie klauzuli abuzywnej (umowy, która okazała się niewiążąca wskutek zawarcia w niej takiej klauzuli), są świadczeniami nienależnymi już od samego początku. Skoro zaś roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia mają charakter bezterminowy, to konsument może wezwać do ich spełnienia i postawić w stan wymagalności na podstawie art. 455 k.c. Nie można zatem uznać, że niezłożenie przez konsumenta oświadczenia lub złożenie go w późniejszym terminie będzie mieć bezpośrednie przełożenie na termin wymagalności roszczenia odsetkowego (zob. np. wyroki SN: z 18 grudnia 2024 r., II CSKP 1486/22, i z 19 lutego 2025 r., II CSKP 2153/22, i cytowane tam orzecznictwo).

Wobec powyższego nie można zatem uznać, że dopiero „upadek” umowy kredytowej stanowi podstawę do naliczenia odsetek i prowadzi do stwierdzenia, że odsetki należą się powodom na zasadach ogólnych.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną pozwanego, obciążając go na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie kosztami postępowania kasacyjnego z jego skargi, oraz na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w pkt I oraz III i przekazał sprawę w tej części Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach

postępowania kasacyjnego ze skargi powodów (art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

Maciej Kowalski

Krzysztof Grzesiowski

Mariusz Załucki

(a.z.)

[SOP]